

UNITÁRIUS ÉRTESEITŐ

Unitárius Egyház — Budapesti Unitárius Egyházközség — Unitárius Missióház Hivatalos Lapja

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, V., Koháry-utca 4.
 Telefon: Aut. 174—24
 A kéziratok minden hónap 10-ig,
 illetve 20-ig küldendők be

Megjelenik kéthetenként
Előfizetési ára egy évre 4 P.
 Előfizetési díjak az Unitárius Egyház-
 község (Budapest) címére küldendők.
 Postacsekkszám 30.400

Főszerkesztő: **BARABÁS ISTVÁN** ♦ Felelős szerkesztő: **JANCSI LÁSZLÓ**

Az unitárizmus modern hivatása.

A világháború a művelt világ erkölcsait, kulturáját, gazdaságát nagyrészt halomra döntötte. A hatalmas gazdasági, kulturális és erkölcsi tőke elpusztulása után a létért való gazdasági küzdelem és az emberlélek válságba jutása nagy, sőt talán nagyobb fokú, mint bármely más előbbi világcsapás után.

Ebben a szomorú korban, amikor a *gazdasági elv* sok ember előtt a lét legfontosabb elvének látszik, megvesztegető a materializmus elve. De vajjon elég-e ez az elv az ember élete kellő megértéséhez és kifejtéséhez? Az életnek vannak olyan válságos helyzetei, amelyekben ez az elv elégtelennek látszik és *a hit, az idealizmus* bizonyos adaga szükséges ahhoz, hogy helyünket megálljuk.

* * *

De honnan, miből merítse az ember az idealizmust?

Vajjon ad-e az idealizmus az éhezőnek egy falat kenyeret?

Ezekre a kérdésekre óhajtok választ adni.

Ha fejedet lehajtja a gond, mert nem tudod, hogy holnap mit adsz gyermekeidnek, ha üres és kietlen szíved és lelked, eredj ki a szabad természetbe, tekints fel az égboltozatra, ahonnan nappal leárasztja a Nap fénysugarait és este a Hold szelíd fényt áraszt a hideg és sötét földre, ahol ennek nyomában termékenység és élet fakad. *Az égből merítsd az idealizmust!*

Feltekintve az égre, meg kell értenünk, hogy a természet és a világ végtelen körében *rend, terv- és törvényszerűség, véghetetlen genialitás van.*

Ahol a naprendszerek és bolygók harmónikus összjátékában, a természet, növény, állat és ember világában oly véghetetlen genialitás van megtestesülve, ott ennek a *véghetetlen genialitásnak kell hogy hordozója is legyen.*

De, hogy ki az, előttünk, emberek előtt teljesen *elképzелhetetlen, miként maga a végtelenség*: a tér, az idő, az erő, anyag és a tudás végtelensége is.

A végtelenség elképzелhetetlen, de az, hogy nincs végtelenség, még elképzелhetetlenebb.

Vajjon mindaz, ami szellem, csak az emberben lakozik? A világrendben fokozatokat látunk. Természetesebb az, hogy az emberen kívül magasabb és még magasabb szellemi lények léteznek és ez a fokozat még tovább halad, mindig feljebb és feljebb, a legmagasabb Egységig. Ez a *legmagasabb Egység* az, amelyet a vallások Istennek, a bölcsészet a legvégsőbb oknak, vagy őserőnek stb. nevez.

Nehezebben elképzелhető és természetellenes annak feltételezése, hogy minden szellem és minden genialitás csak az emberbe szorult, ennek a kis bolygónak, a Földnek parányi lényéibe. Természetellenes ez, mert az ember hozzájárulása nélkül — a nagy természetben — a végtelen genialitás megvalósítását látjuk.

Ez nemcsak fejlődés, nemcsak evolúció eredménye, mert vajjon mi magyarázná meg a *harmóniát*, az összműködést?

A fejlődés, az *evolúció* ugyanis elképzелhető a célszerűség, a rend, a harmónia, a bölcsesség megvalósulása nélkül is.

Mi nagyobb képtelenség, mint annak állítása, hogy a vak sors teremtette az *intelligens lényeket!* (Montesquieu.)

Én nemcsak sejtem, hanem *tudom* is, hogy felettünk végtelen erkölcsi hatalom uralkodik, ha annak mibenléte elképzелhetetlen is előttünk.

A pusztá hiten kívül a gondolkodás is rávezethet a legfőbb erkölcsi hatalom létezésére.

Az emberi tudomány tapasztalati, tudományos exakt bizonyítási módszere bizonyos határon túl felmondja a szolgálatot. De hogyan is tételezhetjük fel, hogy a véges ember tudományos műszerei és eszközei a végtelenségben határtalanul hathassanak. *A végtelenség irányában a bizonyítás más módszereinek kell helyt fogniok.*

Az emberben van szellem, gondolat, hatalmas erkölcsi erő. De nem tudjuk, hogyan folyik le az emberi szellem munkája, a gondolkodás folyamata. Azért mégsem mondjuk, hogy nincs gondolat, nincs gondolkodás.

Isten léte sok ember előtt elképzelhetetlen, mert nem tudja elképzelni, hogy az valamely személyes lény legyen. De ennek feltételezése nem is szükséges. Meg kell elégednünk azzal, hogy *ily legfőbb erkölcsi hatalom* létezik, de tegyük hozzá és hangsúlyozzuk folyton, hogy ennek mibenléte a mi véges emberi értelmünk előtt teljesen elképzelhetetlen.

A *véges* ember értelmével nem tekintheti át a *végtelenséget*.

Ad-e a hit, a legigazabb idealizmus az embernek kenyeret? Ad. Mert felismerjük rendeltetésünket, kötelességeinket és ez a felismerés erőt ad azok teljesítéséhez. Megtanít küzdeni.

Nem elég az Isten sejtése, vagy csupán elképzelése. Az Istenhit, ha az Isten bennünk élő valóság, kifogyhatatlan *energiaforrás*, mint a Nap, amely fényt, meleget áraszt és a természetet újra s újra életre támasztja.

Férfit és nőt, ifjút és gyermeket az tesz erőssé, naggyá és boldoggá, ha az élet harcát úgy vivja végig, *mint a legmagasabb idealizmus, az Isten katonája*. A kicsiny nagy lesz, a gyenge erős lesz, az egyén piciny lényé kapcsolatot lel a végtelenséggel. A bajok eltörpülnek, az örömök tisztábbak, az ember boldogságot érez, mert hűséges részese a Magasztos Végtelennek.

Dr. Ujlaki Géza.

Erdélyi Magyar Évkönyv.

Dr. Sulyok István és dr. Fritz László Kolozsvárott e címen adták ki az erdélyi magyarság 1918—1929. évi helyzetéről szóló Évkönyvet. Az Évkönyvből néhány adatot ismertetünk.

Az Évkönyv nemcsak statisztikai adatok halmaza, hanem egyúttal védelmi irat is a kisebbségi sorba jutott erdélyi magyarság igazai mellett.

A hivatalos és félhivatalos adatok szerint Erdély magyarsága 1910-ben 1,660.488 (31·7%), 1927-ben 1,247.791 (23·2%) volt. Az Évkönyv ezt a számot nem tartja helyesnek. Számítása szerint az erdélyi magyarság száma 1927-ben 1,724.309 volt, amely az összes lakosságnak 30·2%-a. Ezt a számot az Évkönyv a felekezetek nyilvántartása alapján hozza ki. A magyarság száma különben a regátbeli 80.000, a bukovinai 10.000 és a Moldovában élő 110.000-rel együtt 1,800.000—1,900.000 főt tesz ki s megközelíti a lakosságnak 11·1%-át.

A magyar felekezetek megoszlása a következő: unitárius 1910-ben 68.759, 1927-ben 70.654, református 1927-ben 730.034, római kat.

1927-ben 981.866. A római katolikusok számában benne van a Temesvár, Nagyvárad és Szatmár püspökségek katolikusainak egy része is.

Az egyházak jogi helyzete.

Az 1918. évi gyulafehérvári határozatok III. 2. p. az összes felekezeteket egyenjogúaknak deklarálta. A párisi kisebbségi szerződés az egyenjogúságot megerősítette — papiroson! Ezen a papirosjogi helyzeten aztán az 1923. évi XXII. t.-c. lényeges változtatásokat eszközölt, amennyiben a görögkeleti egyházat *uralkodó*, a görögkatolikus egyházat pedig a többi felekezetek fölött *kiváltságos* egyháznak minősítette.

Az egyházak egyenlősége és viszonyossága tehát még papiroson sincs meg 1923 óta Erdélyben. Ezt az 1923. évi alkotmány 71. cikke még inkább kidomborítja azzal az intézkedéssel, hogy míg az orthodox és görögkatolikus egyház összes püspökeinek biztosítja a szenátusi tagságot hivatalból, addig az állam által elismert többi vallásfelekezetek mindegyike részéről csupán egynek, a református egyháznak s csak akkor, ha 200.000-nél több híve van. Az alkotmánynak ez az intézkedése megfosztotta szenátusi tagságától az unitárius püspököt és a négy erdélyi katolikus püspököt.

Az állam viszonyát a felekezetekhez az 1928. évi vallásügyi törvény szabályozza. E törvény a vallásszabadság hajdani klasszikus földjén a következő csoportokba sorozza az egyházakat: 1. Uralkodó egyház (görögkeleti), 2. kiváltságos egyház (görögkatolikus), 3. történelmi egyházak (unitárius, református, evang. lutheránus, latin-, ruthén-, görög- és örményszertartású katolikus, gregoriánus, örmény, zsidó és mohamedán), 4. elismert egyház (baptista), 5. el nem ismert egyházak (nazarénusok, millenisták, ref. adventisták, aratók, pentikostalisták, innocentisták).

A kisebbségi egyházak 10 évi küzdelme közismert. A vagyonuktól megfosztott felekezetek hívei legendás hűséggel állják a tüzet s csodás áldozatokkal tartják fenn intézményeiket. Nálunk, amint azt az Értesítő olvasói is tudják, éppen most folyik a küzdelem a székelykeresztúri főgimnázium megtartásáért. Általában meg lehet állapítani — s ezt az Évkönyv is kiemeli —, hogy Erdélyben az 1928. évi vallástörvény sem hozta meg azokat a lehetőségeket, amelyek a hit- és vallásszabadság eszméit teljes mértékben szolgálhatnák.

Könyvtári hírek.

Unitárius Egyházunk könyvtára igen *értékes ritkaságokkal* gyarapodott. *N. N. ajándékozta:*

1. Czeglédy Istvánnak: Malach doctornak pajtársi beszéde. Sárospatakon 1659-ben megjelent művét, amely Nagymagyarország nyilvános könyvtáraiban is csak mintegy 25 példányban volt található. Ennél még ritkább: 2. Ember Pál (Debreceni) Garizim és Ebál című műve, mely Kolozsváron 1702-ben jelent meg és Magyarország könyvtáraiban csak 17 darab volt belőle. Ez a két mű még a kolozsvári kollégiumunk híres könyvtárában sincsen meg. 3. Mária Terézia által a kihalt Kefala család részére kiállított *nemesi oklevél* igen szép és ép példánya is *unicum*. 4. Tomcsányi Ádám: Fisikája 1820-ból és 5. Hübner János: Bibliabeli Históriák 1834, még a M. N. Múzeum Országos Széchényi Könyvtárának két milliónyi könyve között sem található. Régiségüknél és tartalmuknál fogva ugyancsak értékesek. 6. C. A. Demoustier: Lettres a Emilie sur la Mythologie című Párisban 1790 körül megjelent műve, nemkülönben 7. Löw Imánuelnek könyv-árusi forgalomba nem is bocsátott: Az ezredév, nyolc beszéd című műve, úgyszintén 8. Antonius Guevara: Epistolae et dissertationes című, Pozsonyban 1746-ban megjelent műve.

Unitárius könyvtárunk a fenti nyolc igen értékes művel gazdagabb lett, amely nemes cselekedetért áldja meg a Teremtő a nemes-szívű N. N. adakozót!

Könyvtáros.

Sikeres munka a X. kerületi (MÁV északi főműhelytelep) szórványunkban.

A X. ker. MÁV északi főműhelytelepen, a Juranics-, Pongrác- és az Augusztá-telepeken élő hűveink, akiknek a város belső területén levő bármelyik templomunkba is bejönni nehéz volna, minden második vasárnap délután zsúfolásig megtöltik a MÁV-telep egy tágas iskola-termét. Ez alkalmakkor tartott istentiszteleteket azonban nemcsak hűveink, hanem más felekezeti testvéreink is igen nagy számmal látogatják.

Az istentiszteleteken a lelkeszi szolgálatot dr. Csiki Gábor és Pethő István látják el. Az énekvezérei teendőket Ekárt Gábor végzi.

A szervezés szép sikerének oroszlánrésze Bodoczky Gábor atyánkfiát illeti, aki egy igazi apostol buzgóságával járja végig csaknem

minden egyes alkalommal a fentemlített területen élő unitárius családokat, figyelmeztetve azokat Isten és a haza iránti kötelességeikre.

Bodoczy atyánkfia mellé, mint szórványgondnok mellé, szórványgondozói munkára vállalkoztak: *Borbély* Albert, *Lázár* Dénes, *Matka* Lajos, *Kiss* M. Tamás atyánkfiai. Az a lelkesedés, mellyel ezek a testvéreink önként vállalt kötelességeiket végzik, követendő példaként szolgálhat mások számára is.

Legközelebbi istentisztelet február 22-én, délután 4 órakor lesz a MÁV-telep iskolahelyiségében. Szolgál: dr. *Csiki* Gábor és *Ekárt* Gábor. Cs. G.

Keresztelés, esketés, temetés egy nappal előbb bejelentendő a hivatalos órák alatt a lelkészi irodában, V., Koháry-utca 4.

Az egyházközség könyvtára, V., Koháry-utca 4., I. em., nyitva van: vasárnap 12—1, kedd délután 5—7 és csütörtök délután 5—7 órák alatt.

A Nőszövetség értekezlete havonként a második csütörtöki napon délután 5 órakor van, IX., Rákos-utca 3. sz. alatt.

A Leányegyesület összejövetelét a hónap 2. és 4. vasárnapján délután fél 4 órakor tartja, V., Koháry-utca 4. sz. alatt a tanácsteremben

Polgár László m. kir. tüzérszázados atyánkfia február hó 8-án tartotta esküvőjét *Siposs* Erzsébettel a Koháry-utcai templomban. Isten áldása nyugodjék meg a szent szövetségen!

Lakatos Ferencné atyánkfia, Kolozsvár város nyugalmazott főszámvevőjének neje, *Merza* Nina, folyó hó 5-én 73 éves korában csendesen elhunyt. Temetése folyó hó 7-én volt a rákoskeresztúri temetőben. Pihenjen békességgel!

A Dávid Ferenc Fillérialapra adakoztak: *Katona* Imréné 400 fill., *Csatkai* Jenő (Sopron) 610 fill., dr. *Ürmössy* Károly 400 fill., *Sükösd* Jenőné 600 fill., *Ujváry* László 400 fill., *Kelemen* Béla 400 fill., *Ürmössy* Sándor 370 fill., *Jahl* Nándorné 400 fill., *Pál* Ferenc 400 fill., dr. *Májai* Ferenc 100 fill., *Kovács* Miklós 385 fill., dr. *Péterfy* Gyula 400 fill., id. *Péterfy* Gyula 400 fill., *Tóth* Mihály 500 fill., A gyűjtés eddig 206.062 fillér.

Häuffel Tivadar, Hadnagy Berta atyánkfia férje, folyó hó 7-én, Nyiregyházán meghalt. Temetése folyó hó 9-én volt. A vigasztalások Istene legyen a megszorodott lelkekkel!

A lelkipásztori nyugdíjalapra adakoztak: *Boncza* Ferenc 5 P, dr. *Mahler* Sándor 5 P, dr. *Ürmössy* Károly 2 P, *Osváth* Albert 3 P, *Pál* Ferenc 10 P. Köszönettel nyugtázzuk.

Gróf Horváth-Tholdy Rudolf atyánkfia, az erdélyi Dávid Ferenc Egyletnek volt elnöke, január 24-én marosnémetii kastélyában elhunyt. A nemes gondolkozású, jó magyar és lelkes unitárius főúr temetése január 26-án volt Marosnémetiben. Nyugodjék csendesen!

Kolegerszky Viktor atyánkfia, a Városi Színház volt gazdasági igazgatója január 29-én 69. életévében rövid szenvedés után jobblétre szenderült. Temetése január 31-én volt a Kerepesi-temető halottasházából. Nyugodjék csendesen!

Rákospalota-Pestújhelyi szórványunkban a legközelebbi istentisztelet február hó 22-én délután 4 órakor lesz a Madách-téri állami iskolában.

Csegezy László atyánkfiát súlyos csapás érte nejének *Novák* Margitnak január 25-én történt elhunytával. A boldogult temetése január 27-én volt Kaposvárott. Isten vigasztalja meg a gyászoló sziveket!

Özv. Enyedi Béláné szül. Csegezy Róza január hó 30-án meghalt. Temetése február 3-án volt a Szent István-kórház halottasházából. Nyugodjék csendesen!

Dr. Somogyi Lajos ügyvéd a VI—VII. ker. ref. egyházzrész gondnoka, a budapesti református egyház presbitere, f. hó 23-án, 60 éves korában elhunyt. F. hó 25-én temették. Nyugodjék csendesen.

Hány éves volt Brassai bácsi? A hivatalos megállapítás szerint Brassai bácsi 97 évet élt. Ez a szám került a szegedi egyetem tudósok Pantheonjában elhelyezett Brassai-relief mellképe alá is.

Kuszkó István kedves bátyánk, a kolozsvári 48-as ereklyemúzeum volt igazgatója most ismét felújítja a vitát s egy hozzánk beküldött iratában azt vitatja, hogy Brassai bácsi 100 évet élt. Ezt az állítását Brassainak Szendrey, a Petőfi apósa előtt tett arra a nyilatkozatára alapítja, amely szerint Brassai bácsi azt mondta, hogy ő 1797-ben született és hogy ezt a születési adatot atyja egy Bibliába jegyezte föl.

Kuszkó bátyánk most arra kéri az unitáriusokat: kutassanak az említett Biblia után. A kérést ajánljuk olvasóink szives figyelmébe.

Új kegyelmesek. A pápa ceremóniális kongregációja rendelete értelmében a püspökök és címzetes püspökök ezután excellenciás urak lesznek. A názárethi Mester tanítványait ezzel a rangemeléssel akarja Róma megkülönböztetni az elszaporodott méltóságosoktól. Erre vall a *Szív* r. kat. újság magyarázata, amely így szól: Ma már valamirevaló falu gabonás zsidaja is kormányfőtanácsos és e címen megilleti őt a méltóságos megszólítás. Hasonlóképen méltóságosok lettek a polgár-

mesterek, a két nagy protestáns szektának, a kálvinistáknak és luteránusoknak főprédikátorai stb. Ezek mind világi címzések és rajtuk változtatni az egyháznak nincs jogában. Más nem tehetett tehát, minthogy a saját egyházfejedelmeinek címzését eggyel növelte.

Ha Rómát csakugyan a *Szív* fenti okai készítették a rangemelésre, nemsokára új címről kell gondolkodnia. Mert csak nem hiszi, hogy csak az ő püspökei lehetnek kegyelmesek? Az úr Jézustól egy püspök se kapott címet. De ha az egyik kegyelmes, miért ne legyen az a másik is? Boldog Magyarország! Sőt excellenciás Magyarország! De jó, hogy neked nincs már más problémád: kegyelmesek vagy méltóságosak legyenek-e az Ur szerény szolgálói?

Bőjt 5 vasárnapján délután 5 órai kezdettel a Koháryutcai templomban istentiszteletet tartunk. Az első istentisztelet február 22-én lesz.

A Budapesti Unitárius Misszió Kalendáriuma folyó év február-március hónapban.

- 1931 febr. 22-én d.e. 10 órakor. Istentisztelet a Misszió Ház templomában. Prédikál: dr. Csiki Gábor.
- 1931 febr. 22-én d. e. 11 órakor. Istentisztelet Pestszentlőrincen, az állami telepi kulturházban. Prédikál: Pethő István.
- 1931 febr. 22-én d. u. 4 órakor. Istentisztelet a X. MÁV-telepi állami elemi iskolában. Prédikál: dr. Csiki Gábor.
- 1931 febr. 22-én d. u. 5 órakor. Bőjti istentisztelet a Misszió Ház templomában. Prédikál: Pethő István.
- 1931 márc. 1-én d. e. 10 órakor. Istentisztelet a Misszió Ház templomában. Prédikál: Pethő István.
- 1931 márc. 1-én d. e. 10 órakor. Istentisztelet Debrecenben. Prédikál: Józán Miklós püspöki vikárius.
- 1931 márc. 1-én d. u. 5 órakor. Bőjti istentisztelet a Misszió Ház templomában. Prédikál: dr. Csiki Gábor.

**ALKALMI AJÁNDÉKNAK
I M A K Ö N Y V,
ÉNEKESKÖNYV**

jutányos áron beszerezhető
Unitárius Iratmisszióknál
kedden és csütörtökön d. u.
5-7-ig, vasárnap 12-1-ig
V., Koháry-u. 4., I. em.